

sen Gorkijban, Cseljabinszkban és Vilniusban. A 120 órás program keretében a fordítók átfogó képet kapnak a mérnöki tudományokról, a tájékoztatásról, és a fordítás elméleti és gyakorlati kérdéseiről. Az említett társaságok az alapképzésbe is bekapcsolódnak. 3 éves tanfolyamokat indítottak pl. Jaroszlavban, Gorkijban, Rosztovban, Omszk–Irkutskban, Jerevánban, Alma-Atában és Vilniusban. A kurzus elvégzéséről a hallgatók bizonyítványt kapnak.

/GERASZIMOV, V. – SZMIRNOV, I.: The activities of the All-Union Translation Centre as regards scientific and technical translation and the improvement of translators' qualifications. = Babel, 25. köt. 1. sz. 1979. p. 13–15./

(Ghymes Györgyné)

Terminológia és könyvtártypológia: hagyomány és újítás

A könyvtártypológia, a könyvtártypusok és -fajták meghatározása a XX. századi könyvtárstudomány egyik központi kérdése. A *Naucsnuie i Tehnicseszkie Biblioteki SZSZSZR* című lap hasábjain folyó vitában fontos helyet foglal el a szakkönyvtár fogalmának meghatározása.

A könyvtárak osztályozása a szovjet könyvtárstudományban a szerző 40 évvel ezelőtti csoportosítása óta folyamatosan formálódott. *A jelenlegi szovjet könyvtárstatisztika a következő három osztályba sorolja a könyvtárakat:* közművelődési; általános iskolai és gyermekotthoni; tudományos, műszaki és egyéb szakkönyvtárak. Ez utóbbiakat tovább csoportosítja tudományos, kutatóintézeti, tervezőintézeti, felső- és középfokú szakoktatási intézményi, vállalati, egészségügyi, mezőgazdasági vállalati stb. könyvtárakra. Tehát ide sorol minden olyan könyvtárat, amely különféle intézményekhez, szervezetekhez és vállalatokhoz tartozik. Ennek alapján a szakkönyvtárak fő jellemzője egy-egy konkrét fenntartó intézmény munkatársainak szakirodalmi ellátása. A tudományos könyvtár mint önálló csoport a szovjet statisztikából hiányzik.

Külföldön két irányzat uralkodik a szakkönyvtár jellemzőinek meghatározásában. *A német terminológia szerint* a szakkönyvtár ágazati (tudományági) könyvtár, amely meghatározott tematikájú könyvtárral rendelkezik. *Az angol–amerikai koncepció szerinti* felosztás nemcsak az állomány tematikai irányultságát veszi figyelembe, hanem a szolgált intézmény munkatársainak információs ellátását is. Eszerint a szakkönyvtár az információk sajátos gyűjteménye egy vagy több tárgykörben, valamely intézménynek vagy vállalatnak van alárendelve, amelynek dolgozói szabadon hozzáférhetnek a benne tárolt információkhoz. Követel-

mény, hogy a könyvtáros könyvtári és az intézmény profilja szerinti szakismeretekkel is rendelkezze.

Ez a meghatározás lett az alapja az Unesco által kidolgozott nemzetközi könyvtárstatisztikai szabványnak is, amely *a szakkönyvtárak meghatározásában első helyre szentén a szervezeti, fenntartó szerinti hovatartozást teszi.* Tehát a szakkönyvtárak szervezetek, kutatóintézetek, tudományos társaságok, szakmai szervezetek, múzeumok, kereskedelmi és ipari vállalatok stb. könyvtárai, állományuk főleg egy diszciplinára vagy tudományterületre terjed ki.

Az általánosan használt „tudományos könyvtár” elnevezés pontatlan. A legutóbbi szovjet meghatározás szerint a tudományos könyvtár olyan könyvtár, amely az olvasók tudományos vagy termelő tevékenységgel kapcsolatos kérdéseit elégíti ki, a népgazdaság és a kultúra minden területén ellátja a magasan képzett káderek igényeit. Ez a német terminológia továbbfejlesztett változata, de számos kérdést hagy nyitva. Első alcsoportjában pl. az országos feladatkörű intézmények általános nagykönyvtárai foglalnak helyet, de kérdéses annak megítélése, mi az az országos feladatkör.

Nehéz meghúzni a határt *a tudományos és szakkönyvtárak között*, mivel tevékenységük tartalmában átfedések vannak. A tudományos könyvtárak egy megfogalmazás szerint a tudományt, illetve a tudományos eredmények gyakorlati hasznosítását szolgálják, míg a szakkönyvtárak konkrét intézmények működés közben felmerült szükségleteit elégítik ki. De ha ez a tevékenység éppen a tudomány továbbfejlesztésére irányul (pl. tudományos kutatóintézetek), akkor a könyvtár egyszerre tudományos és szakkönyvtár is. Ebben az esetben szakkönyvtárnak csak az a könyvtár nevezhető, amely meghatározott intézmény operatív szükségleteit elégíti ki kézikönyvekkel és folyóiratokkal.

Inkább KASZSZAKOVSKAJA elméletével lehet egyetérteni, amely szerint a „tudományos” jelző inkább a tevékenység tartalmi oldalát jelöli, tehát nem osztályozási fogalom, hanem a könyvtárak minősítésére szolgál. Bármely könyvtár lehet tudományos rangú.

A könyvtárak egyértelmű osztályozása, a pontos terminológiai megnevezés megtalálása több okból is nehéz:

1. A tudományos–technikai fejlődés hatására a könyvtárak társadalmi funkciója, tevékenységük tartalma, *a könyvtárak struktúrája folyamatosan változik.* Pl. a közművelődési könyvtárak ma már nem szorítkoznak csupán szűken értelmezett közművelődési funkcióik teljesítésére, hanem rendszeres információs, bibliográfiai tevékenységükkel a tudományos–műszaki fejlődést is szolgálják.

2. Az „információrobbanás”, a könyvtárak túltöltődése, differenciálódása és egyidejű integrálódása visszahatásaként jöttek létre a tárolókönyvtárak, valamint a sok szakterületet képviselő (központi és regionális)

könyvtárak; sok tudományos–műszaki könyvtár vált a tájékoztatói intézmény részévé. Ezeket a változásokat nehéz a régi hierarchikus osztályozási keretekben tükrözni.

3. A tervszerű kulturális fejlődés hatására új könyvtár típusok keletkeztek: központi, különböző szintű általános és ágazati könyvtárak (össz-szövetségi, köztársasági, regionális), köztársasági és megyei gyermek- és ifjúsági könyvtárak. Fejlődik a könyvtári hálózatok centralizálása, aminek jelenleg az első lépése valósul meg: a könyvtárak egyesítése fenntartók szerint (állami közművelődési, szakszervezeti, műszaki és egyéb hálózatok). Távolról területi könyvtári komplexumok, városi és járási, illetve vállalati központosított könyvtári rendszerek kialakítását tervezik.

A fenti változások megfelelő korrekciót kívánnak meg a könyvtár típusok megnevezésében és osztályozásában. Célszerű azonban a vezető szerepű könyvtárak (beleértve a megyei és járási könyvtárakat is) elnevezésében kialakult kifejezéseket megtartani. Az olyan jelzők, mint állami, nyilvános, tudományos, jelzik a könyvtár társadalmi helyzetét.

A szocialista országok, köztük a Szovjetunió könyvtári rendszerének felépítését áttekintve, indokolt a „vezető könyvtár” fogalmának bevezetése. A „vezető könyvtár” olyan magasabb rangú intézmény, amely az alacsonyabb szintű könyvtáraknak módszertani, bibliográfiai és egyéb segítséget nyújt, hozzájuk képest a legteljesebb állománnyal és referenz apparátussal rendelkezik. A „vezető könyvtárak” lehetnek általánosak és ágazatiak, státusuk szerint pedig össz-szövetségi, köztársasági, megyei és járási, körzeti és városi könyvtárakat különböztethetünk meg közöttük. Az össz-szövetségi és köztársasági szintű általános könyvtárak képeznék majd a nemzeti könyvtárak csoportját.

A fenti megfontolások összegezeként a következő javaslatot lehet tenni a szovjet könyvtárak csoportosítására:

1. *Nyilvános könyvtárak:* állami, mindenki számára hozzáférhető, a legteljesebb állománnyal és referenz apparátussal rendelkező könyvtárak azokhoz a könyvtárakhoz képest, amelyeknek a módszertani és bibliográfiai központjai. Ide tartoznak a nemzeti könyvtárak (Lenin Könyvtár, Szaltükov–Scsedrin Könyvtár, 14 köztársasági könyvtár), regionális könyvtárak (megyei, járási, köztársasági felnőtt-, gyermek- és ifjúsági könyvtárak), ágazati nyilvános könyvtárak (pl. a GPNTB), köztársasági történeti könyvtárak és az Idegen Nyelvű Irodalom Össz-szövetségi Állami Könyvtára.

2. *Közművelődési könyvtárak:* mindenki számára hozzáférhető, általános gyűjtőköri könyvtárak, amelyek feladata az önképzés, a politikai és szakmai továbbképzés, a szabadidő kulturált eltöltésének biztosítása minden társadalmi réteg számára. A közművelődési könyvtárak két metszetben látják el a lakosságot:

lakóhely szerint a járási, városi, falusi, települési könyvtárak, munkahely szerint pedig a szakszervezeti könyvtárak.

3. *Iskolai és gyermekotthoni könyvtárak.*

4. *Szakkönyvtárak:* ágazati (tudományági) állománnyal rendelkező, szakmai rendeltetésű könyvtárak, amelyek munkájukat az ellátandó közösség feladatai és igényei szerint szervezik. Szakterület szerint lehetnek műszaki, mezőgazdasági, természettudományi, orvosi, társadalomtudományi–közgazdasági, pedagógiai könyvtárak, kulturális és művészeti intézmények könyvtárai.

/FRUMIN, I. M.: *Terminoobrazovanie i tipologija bibliotek: tradicii i novatorsztvo. = Naucsniie i Tehnicseszkie Biblioteki SZSZSZR. 1979. 5. sz. p. 30–37./*

(Rác Ágnes)

Miként becsülhető fel a műszaki irodalom minősége?

Az eszményi műszaki irodalomnak a következő jellemzői vannak: *aktuális* (tematikája megfelel a műszaki haladás alapvető irányzatainak), *eredeti* (maximális mennyiségben tartalmaz új, korábban nem ismert adatokat), *pontos* (az általa közölt adatok túlnyomó többsége az objektív valóságot tükrözi), *hitelt érdemlő* (következtetéseit és ajánlásait a társadalmi gyakorlat igazolta) *teljes* (a leírt jelenség vagy tárgy valamennyi lényeges paraméterét tartalmazza), *operatív* (közvetlenül a K+F feladat megoldását követően készül el, és ezáltal elkerüli az elavulás veszélyét), végül pedig *logikus* (világos stílusa van, ami a befogadás egyértelműségét segíti elő).

Ezt minden szerző több-kevesebb tudatossággal érzékeli, s noha mindenki törekszik rá, hogy saját művére – tanulmányára, cikkére, jelentésére stb. – a fenti tulajdonságok legyenek a jellemzők, a gyakorlatban korántsem könnyű az eszményi szintet akárcsak megközelíteni is. Ennek az az oka, hogy a fenti tulajdonságok, jellemzők elérésének számos előfeltétele van.

Az aktualitás szintje attól függ, hogy a szóban forgó probléma megoldásán a szerző milyen fejlett környezetben munkálkodott, elégséges pénz, eszköz, szellemi háttér segítette-e őt céljai megvalósításában. Nagyjából-egészéből az eredetiség elérése is a fenti körülményektől függ. A pontosság és a hitelesség mértéke a rendelkezésre álló berendezések, kísérleti üzemek, a kutatói gyakorlat minőségével áll összefüggésben. A többi jellemző ugyancsak sokféle előfeltétel eredője.

A könyvtárosnak és az információs szakembernek ugyancsak nehéz a dolga, hogy a műszaki irodalom özönéből lehetőleg azokat a dokumentumokat „halássza ki”, amelyek az elméletileg meghatározott jellemzőknek